

Duchovnívědecká nauka o člověku

O podstatě bolesti, utrpení, radosti a blaženosti

PÁTÁ PŘEDNÁŠKA

27. října 1908

Dnes vyjdeme od jednoduchých forem bolesti, od jejich elementárních podob. Když se říznete do prstu a cítíte bolest nebo si při- skřípneme ruku, nebo když se usekne ruka a my cítíme bolest, je to nejjednodušší, nejprimitivnější druh bolesti; tím začne naše úvaha. Zeptáme-li se učenců znalých duší, psychologů, čím mohou přispět k objasnění nejjednodušší bolesti, pak se právě nyní tyto psychologové chovají poněkud šprýmovně. Udělali podivuhodný objev: přišli totiž na to, že se bolest nedá vysvětlit jinak, než když se k různým smyslům, k čichu, zraku a sluchu přibere ještě smysl bolesti, takže člověk tímto smyslem vnímá bolest právě tak jako očima vnímá světlo a sluchem tóny. Říkají: člověk cítí bolest, protože má smysl bolesti. Vnější zkušenost nám sice nedává žádný záchytný bod, který by se přimlouval za to, abychom přijali smysl bolesti, ale přesto se věda, opírající se o čisté pozorování, vůbec necítí na to jej přijmout. Vymyslí si tedy smysl bolesti. Avšak nebudeme si toho vůbec všimnout, ale zeptáme se: Jak nastane taková jednoduchá primitivní bolest, jak je pociťována, když se říznete do prstu i

Prst je část fyzického těla. V něm jsou látky vnějšího fyzického světa. Prst je proniknut éternou a astrální částí těla, které k prstu patří. Jaký úkol mají tyto vyšší části, éteričnost a astrálnost? - Tato fyzická stavba prstu, která se skládá z uhlíku, vodíku, kyslíku, dusíku a tak dále, tyto buňky, které jsou v něm uspořádány, by nemohly být takové jaké jsou, kdyby za nimi nebyl aktivní činitel, tvůrce a budovatel, éterné tělo, které působilo při vývoji prstu, aby se buňky v prstu sloučily a udržuje je v jejich nynějším spojení, neboť zabraňuje, aby prst odpadl a ztrouchnivěl. Toto éterné tělo proniká, éterizuje celý prst, je v tomtéž prostoru jako fyzický prst. Ale je tu i astrální prst. Máme-li v prstu nějaký pocit, tlak nebo jiný vjem, přirozeně jej zprostředkuje astrální tělo prstu, neboť pocit je v astrálním těle.

Neexistuje však jen mechanická souvislost mezi fyzickým, éterným a astrálním prstem, ale tato souvislost je neustále živější. Eterný prst stále prožhává a silami proniká fyzický prst, pracuje neustále na utváření jeho vnitřních částí. Jaký má éterný prst vlastně zájem na fyzickém prstu? Má zájem na tom, aby všude byly tyto části, s nimiž je spojen až do nejmenších dílů, uváděny na správné místo, do správného vztahu.

Pomysleme si teď, že jsme se škráblí do kůže, a tím ji zranili: tímto zraněním bráníme éternému prstu v tom, aby části uspořádal správným způsobem. Je v prstě a měl by držet jeho části pohromadě. Tento mechanický řez je rozpojil a éterný prst nemůže dělat, co dělat má. Je

v tomtéž postavení, jako bychom byli my, kdybychom si na příklad upravili nějaké nářadí k práci na zahradě, a někdo nám to nářadí zničil. Pak nemůžeme udělat svou práci tak, jak bychom chtěli. Teď musíme postrádat, do čeho bychom se chtěli pustit. Tuto bezmocnost označíme nejlépe jako postrádání. Tuto nemožnost zasáhnout pociťuje astrální část prstu jako bolest.

Když usekneme ruku, můžeme useknout jen ruku fyzickou, nikoli éternou, a tato éterná ruka pak nemůže působit; toto nesmírné postrádání pociťuje astrální ruka jako bolest. Tak jsme poznali spolupůsobením éteričnosti a astrality podstatu nej primitivnější, nejelementárnější bolesti. Tak ve skutečnosti vzniká bolest a trvá tak dlouho, až si astralita v této jednotlivé části zvykne na to, že se tato činnost už neprovádí.

Srovnejme s tím bolest v kamaloce. Tam je člověku náhle odebráno celé jeho tělo, už tu není a éterné síly už nemohou zasáhnout. Astrální tělo cítí, že se celek už nemůže organizovat, touží po činnosti, která se může provádět jen s fyzickým tělem, a toto strádání pociťuje jako bolest. Každá bolest je potlačená činnost. Každá potlačená činnost v kosmu vede k bolesti, a protože je nutno často potlačovat činnost v kosmu, je bolest v kosmu něco nezbytného.

Může však nastat také něco jiného. Na jistém stupni může být ruka procesy strádání a podobně pomalu odvrácena od své zvláště živé činnosti, a tím mohou být její funkce potlačeny. To je například případ, když se člověk začne trýznit. Tu uvede jistým způsobem dříve čilé a činné orgány těla do klidu. Pak se například u ruky odloučí astrální část éterné ruky. Ztrátou svých úkolů má pak nadbytek sil, přestože by mohla tak čilá činnost stejně pokračovat. Ztratila takto svou úlohu, přestože tu vlastně není žádné zranění. Jestliže teď člověk se sebou zachází tak, že začíná cítit tuto nadbytečnou sílu v astrálním těle a může si říci: zbývá mi nadbytečná síla; dříve jsem po- i řeboval veškerou sílu, abych reguloval fyzické tělo, teď jsem zkontroloval fyzické tělo, už nevyžaduje tolik síly, tím pociťuje astrální tělo takto utvářenou přebytnou sílu jako blaženost. Neboť právě tak, jako potlačovaná činnost působí bolest, právě tak dává nahromaděná síla pocit blaženosti. Možnost učinit více než astrální tělo požaduje, je pro ně blažeností. Vědomí překypující síly, která může vystupovat vzhůru v činnosti, která může být řízena z nitra ven, kdy vnější tělesnost si nečiní nárok, znamená blaženost.

Jaký smysl má tedy, když v řádových společenstvích se něco dělá pro umrtvení fyzického těla? Co to znamená?- To znamená: funkce fyzického těla tolik nevyužívat, tím je zklidnit a tak v éterném těle zadržet něco na síle. Představme si vedle sebe člověka, který žil strádavým životem, který to postupně přivedl tak daleko, že výměna látek fyzického těla klidně pokračuje, aniž moc využívá éterného těla, a jiného člověka, který chce co možná hodně jíst, u něhož jde všechno páté přes deváté, který hodně tráví. U jednoho, u něhož se všechno děje v klidu, ba dokonce u něhož fyzické funkce vykazují jistou lenost a nespotřebovávají tolik sil éterného těla, přebývá éternému tělu síla. U toho druhého však se musí použít celá síla éterného těla pro potřeby patra a žaludku, všechny síly éterného těla se spotřebovávají, aby se fyzické tělo udrželo ve svých funkcích. Následkem toho je, že ten, kdo uvedl své tělo do klidu a nenáročnosti, má ve svém éterném těle přebytné síly a astrální tělo je odráží jako síly

poznání, nejen jako blaženost, a před takovým člověkem vyvstávají imaginativní obrazy astrálního světa. Savonarola například neměl fyzické tělo, které by ho obzvláště potřebovalo; byl slabý, dokonce vlastně neustále churavý, měl ve svém éterném těle hodně toho, co nebylo spotřebováno do fyzického těla, a mohl tyto síly spotřebovat k tomu, aby našel své mocné, silné myšlenky a impulzy, mohl pronášet působivé proslovy, jimiž nadchl své posluchače. Svými vizemi, které také měl, mohl mohutně postavit před své posluchače to, co se má stát v budoucnosti.

A teď to můžeme převést na duchovní světy. Stejně tak jako je tlumená činnost v kamaloce postrádání - a v kamaloce je stále postrádání - tak veškerá tlumená činnost odpadne, když člověk přijde do devachanu, protože už tu není nic, co nějak souvisí s fyzickým a chtivostí touží zpátky do fyzického. Tu je člověku přenechána duchovní podstata, která postupně buduje podobu jeho budoucí inkarnace. Tu je nej čistší, nejméně bržděná činnost, a tu člověk pociťuje jako nej- čistší blaženost. Člověk se neustále učí ve svém životě vším, co je kolem něho. Jeho těla však, která teď má, ta vybudoval podle sil svých dřívějších inkarnací, ta si vybudoval těmito silami. Co teď ve svém životě poznává, to ještě není v jeho těle. Člověk se mění během svého života, jeho city a pocity, se mění, jeho ideály rostou, velké množství tlumeného dychtění po činnosti vězí v člověku - své tělo však nemůže přetvořit, tělo musí nechat tak, jak je vybudováno podle zážitků dřívějších inkarnací. Od těchto zábran je v devachanu osvobozen, a následkem toho je, že se jeho netlumená touha po činnosti vyžívá v blaženosti. Tam si vytváří své astrální tělo, své éterné a své fyzické tělo pro nový život. Co zde zůstane nespotebováno, to se použije v devachanu. Bere si sebou do devachanu nejen své nynější, současné vědomí, ale i to, co přesahuje jeho osobnost. To mu dá v devachanu vyšší bytí, takže tedy k tomu, co je zde jeho individualitou, v devachanu prožívá ještě to, co si získal k individualitě a co během svého života nemohl ještě vyjádřit. Tak pochopíme bolest a strádání od nejnižšího stupně až vzhůru k blaženosti. V jednom světě můžeme vždycky sledovat stopy toho, co prochází všemi světy.

Tak můžeme dnes lépe hodnotit i asketické metody vývoje. Můžeme říci: Jako bolest souvisí s vnějším zraněním fyzického těla, tak souvisí blaženost, která se pociťuje, se zmenšením vnější a tím se zvýšením vnitřní činnosti. To je rozumná stránka staré askeze, a můžeme pochopit, proč se v odříkání hledalo to, co mělo člověka přivést do vyšších světů. Tak si musíme často ujasnit nej primitivnější stránky věci, abychom se jistým způsobem naučili pochopit, jak nám duchovní věda tím nej jednodušším, jako poranění prstu, objasňuje cestu od strádání a odříkání k blaženosti, a stejně tak, jak může být snášení tělesné bolesti jakousi cestou poznání. Všechno je totiž příměr, a když si vysvětlíme to malé, co je před námi, jak to poznává duchovní věda, pak se pomalu pozvedneme k duchovní výši, která nás nechá pochopit to největší.

Srovnáme-li to s tím, co bylo řečeno včera, tak se nám ujasní, že snášení tělesné bolesti může být jakýmsi školením, jakousi cestou poznání. Představme si člověka, který ještě nikdy neměl bolesti hlavy. Může říci: Nevím nic o tom, že mám mozek, neboť jsem jej ještě nikdy necítil. Představme si, že taková bolest hlavy nenastává vnějšími vlivy, ale jistým stupněm křesťanského zasvěcení, které nazýváme „korunování trním“. Tu má člověk prožít pocit: Ať ke mně přistupují utrpení, bolesti a zábrany, které mi chtějí pochovat to, co je mi nej

důležitější, mé poslání - chci stát zpříma, i když stojím sám. Kdyby se někdo měsíce, ba léta cvičil v těchto cvičeních, dostal by nakonec takový pocit bolesti hlavy jako kdyby se zavrtávaly trny do jeho hlavy. To je přechod k poznání těch okultních sil, které utvořily mozek. Dělají-li éterné síly mozku přesně to, co dělat musí, pak nenajdou nic, co by mohlo člověku přinést tyto síly k vědomí. V tom okamžiku však, kdy je fyzický mozek nějakým způsobem zraněn pod vlivem těchto pocitů, musí se éterné tělo uvolnit, musí se z mozku stáhnout, je z mozku vypuzeno a následkem této samostatnosti éterné hlavy je poznání. Tato přechodná bolest je jen přechodem k dosažení sil poznání, a to není nic jiného než objektivizace toho, co člověk před tím nevěděl. Dříve nevěděl, že má mozek, teď poznává éterné síly a jejich účinnost, které vybudovaly jeho mozek a které jej udržují.

Dalo by se říci ještě mnoho jiného. Je-li fyzický orgán oddělen od svého éterného článku, takže éterné tělo nemůže zasáhnout, pociťuje člověk bolest. Pak, když si éterné tělo na to zvyklo, když nastane zacelení, které znamená uvolnění éterného těla, nejsou-li tedy použity všechny síly éterného těla, nastane opak: totiž pocit radosti a blaženosti.

GA 107